

Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri*

Aysel Memiş** Esmâ Güney Gedik***

Özet- Bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin tespiti amaçlanmıştır. Tarama modeli araştırmaya Zonguldak Ereğli ilçesinde 2008-2009 eğitim öğretim yılında görev yapmakta olan 295 sınıf öğretmeni katılmıştır. Değer yönelimleri Schwartz'ın geliştirdiği, Demirutku (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Portre Değerler Anketi ile ölçülmüştür. Sonuçlara göre; sınıf öğretmenleri en çok Evrensellik değerine önem vermektedir. Bunu sırasıyla güvenlik, öz-yönelim, yardımseverlik, uyma, geleneksellik, yaşamdan haz alma, başarı, uyarılım değerleri takip etmekte ve en az güç değerine önem verilmektedir. Tüm alt değişkenlerde evrensellik ve güvenlik en önem verilen değerken güç en az önem verilen değer olmuştur. Cinsiyete göre yaşamdan haz alma, başarı değerleri dışında aralarında anlamlı farklılık yoktur ($p<.05$). Yaşa bakıldığında uyarılım, evrensellik, geleneksellik değerlerinde anlamlı farklılıklar görülmüştür ($p<.05$). Medeni duruma yönelik yapılan incelemede, başarı ve uyma değerlerinde aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Çocuk sahibi olma durumlarına göre başarı değerinde anlamlı farklılık ($p<.05$) çocuğu olmayan sınıf öğretmenleri lehinedir.

Anahtar Kelimeler- Değerler, Schwartz değer listesi, Sınıf öğretmenleri.

Giriş

Toplumun bir ferdi olarak öğretmen; değerleri, tutumları, tavırları, duygusal yönleri, hayat felsefesi ve davranışları ile okulda bulunmaktadır ve taşıdıkları

* Bu çalışma; 2010 yılında ZKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yard. Doç. Dr., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

*** Sınıf Öğretmeni, Orhan Oğuz İlköğretim Okulu

değerler zaman içerisinde toplumun değerleri olmaktadır. “Öğretmenler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.” ifadesi öğretmenlerin mevcut değerlerini daha önemli hâle getirmektedir (Özensel, 2003). Akbaş (2004) değerleri; bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar; Demirutku (2007) ise, “hangi bireysel veya sosyal ihtiyaçların istenir olduğunu belirten, zaman içinde kalıcı olan ve davranışlarla durumlar içinden tercih yapmamızı sağlayan hiyerarşik olarak yapılanmış inançlar” olarak tanımlamıştır. Amoroso’ya (1995: 62) göre değerler öznel yargılardır, kişiden kişiye değişir. Her ne kadar kişiye özgü değerler olsa da zamanla bir toplumu oluşturan kişilerin değerleri o toplumun değerlerini oluşturmaktadır. Yapılan tanımlar dikkate alındığında değerlerin bireysel ve toplumsal yönleri olduğu, inançlardan oluştuğu, tutum ve davranışları etkiledikleri görülür. Değerler aynı zamanda inanç ve tutumlara göre daha kapsamlı ve organize. Bu açıdan insanın tutum ve davranışları değerlerine bağlıdır. Toplumların var olmaları, devamlılıklarını sağlamaları ve birlik içinde işleyişlerini sürdürmeleri açısından önemlidir. Bu özellikleri ile toplumun üyelerince kabul görür ve korunup yeni nesillere aktarılır. Değerler bireysel ve toplumsal yaşantılar sonucu oluşan ilişkiler sonucu ortaya çıkan soyut ürünler ve kabullerdir. Bu kabuller davranışlara dönüştürülerek somutlaştırılırlar (Tokdemir, 2007: 17). Değerler, hayatı anlamlandıran olgulardır (Ruyter, 2002: 32), aynı zamanda insan davranışlarının rehberidir. Olumlu değerlere sahip olan insanlar pozitif bir yaşam sürerler (Walker, 1993: 13).

Değerler, mevcut sistemin yarattığı yeni işlevler, üretim biçimi, politik ortam, yaşam ve düşünme biçimiyle farklılaşır. Örneğin; küresel sorunların üstesinden gelmek için çevre bilinci, toplam kalite, insan hakları, eşitlik, işbirliği, hoşgörü vb. değerler insanlarda değişen dünya ile baş edecek özellikleri ortaya çıkarılmayı hedeflemektedir (Mehmedoğlu, 2006: 233). Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak, nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Değerler, kişilerin bilişsel kurgulamalarının başlıca unsurlarıdır. Değerler arasında üst düzeyde bir ahengin oluşumu, kişinin çevreye uyumunun zorunlu şartlarından biridir. Bu yüzden bireylerin toplumsal uyumları ve davranışları arasında bir tutarlılık söz konusu olabilmektedir. Aksi takdirde bireyler aynı konuda sürekli farklı tutum geliştirip farklı davranışlar sergileyebilirlerdi (Özensel, 2003: 227).

Değerlerin İşlevleri

Birey, kendine ve topluma faydalı, sonucu olumlu, kişiyi mutlu kılan, huzuru sağlayan, kendi için iyi olan şeyleri, çocuğa veya toplumun diğer üyelerine aktarır. Yetişkinlerin büyük bir çoğunluğu bunu yapar. Bütün toplumlarda yaygın olarak ortak anlama gelen değerler kullanılır. Örneğin, altın kural (kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkasına yapmama) bütün toplumlarda vardır. Başkalarının varlığına saygı da başka bir evrensel değerdir. Özgürlük, adalet, cesaret ve kendine hakim olma gibi değerler Antik Yunandan beri görülür. Böylelikle değerler, toplumun sosyal dokusunu gelecek nesillere aktarır (Ryan, 1999: 7). Rokeach değerlerin üç işlevi olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki değerlerin düzeltici ve ayarlayıcı işlevidir. Bu işlevde; kişi kendisi ya da diğer insanlar için kötü bir biçimde, bir değere sahip olmayı bekleyemeyeceği için, bu değerleri öncelikle bilişsel, sosyal ve kişisel olarak daha savunulabilir olan değerlere dönüştürmelidir. İkincisi, Rokeach değerlerin benlik koruyucu gereksinimlere hizmet edebileceğini belirterek değerlerin ego koruyucu işlevinden bahsetmiştir. İnsanların erdem, başarı algısı gibi son durumlar ile bağımsız, tutarlı ve yeterli olarak davranış tarzlarına önem vermeleri ise değerlerin üçüncü işlevi olan bilgi veya kendini gerçekleştirme işlevidir (Akt. Demirhan İşcan, 2007: 27-28). Tezcan (1974: 15-16), değerlerin bireyin, doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyen, ahlâkî ile ahlâkî olmayı ayırt etmesine yaradığını ifade etmiştir.

Değerler ve Öğretmen

Değerlerin benimsenmesinde önce aileye sonra da eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Okul, öğrencinin eğitim amaçları ile belirlenmiş davranışlara sahip olma sürecini yönlendirirken bu süreçte bireyin davranışlarını etkileyecek ve örnek alınacak kişi öğretmendir. Öğretmen davranışları, öğrenci davranışlarının belirleyicisidir. Değerlerin kazandırılmasında bu nedenle öğretmenler önemli bir belirleyici unsurdur. Eğitim sürecine giren kişinin bu süreç içinde değerleri kazanması, yaşatması, yine ancak bu süreç içinde bu değerleri hissetmesi ve yaşatması ile mümkündür. Unutulmamalıdır ki, iyi bir yaşam için toplumu oluşturan tüm bireylere değerler kazandırılmalı ve bu değerleri koruma ve sahip çıkma ruhu verilmelidir (Şen, 1997: 601). Öğretmenlerin, okul ortamında ve dışında değerleri doğru yansıtan örnek model olmaları, ahlâkî sınıf ortamları oluşturmaları, değişik stratejiler kullanarak formal olarak sınıf içinde, informal olarak da sınıf dışında değerlerin kazandırılmasına ilişkin çeşitli

uygulamalar yaptırılmaları gereklidir. Değer eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip öğretmenlerin yetiştirecekleri bireyler kazandıkları olumlu değerler ile içinde buldukları topluma gerekli katkıları sağlayacaklardır (Yıldırım, 2009: 165-166). Tüm okullarda çocukların temel değer eğitiminin her yönüyle tanışmaları için yaşam değerlerine yönelik bir değer eğitimi programı geliştirilmelidir. Öğretmenler, programın içeriğini her yönüyle açıklayan, okullarda bunu kullanmak için bir yola ulaşarak programı uygulayan ve programın sorumluluğunu taşıyan bireylerdir (Arweck & Nesbitt, 2003: 245).

Değerlerden arındırılmış ve değerleri kapsamayan bir eğitim olamayacağı için insan davranışlarına rehberlik eden ve diğer duygu, tutum, tavırlarda olduğu gibi öğrenme sonucunda oluşan değerler, eğitim ve öğretim açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, günümüz programlarında ön plana çıkan ve her ders kapsamında ele alınan değer eğitiminde öncelikli olarak öğrencilere model olacak öğretmenlerin değer yönelimlerinin tespiti önemlidir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı; sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerini tespit etmektir. Aynı zamanda, “Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri cinsiyete, yaşa, medeni durumuna, çocuk sahibi olup olmamasına, büyüdüğü aile türüne göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Tarama modelindeki araştırmanın evrenini, Zonguldak İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı Ereğli ilçe merkezinde, 2008–2009 eğitim-öğretim yılında resmî ve özel ilköğretim okullarında görev yapan 327 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bu çalışmada evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmış, 300 sınıf öğretmeninden veri toplanmıştır. Verilerin normalliği için basıklık ve çarpıklık değerleri (Altunışık ve diğerleri, 2007: 155) incelenmiş, çarpıklık katsayısının ± 1 arasında olması gerektiğinden (Büyüköztürk, 2007: 40) sınıf öğretmenlerine uygulanan anketlerden 5 adet anket çıkarılarak analizler 295 adet anket üzerinden yapılmıştır.

Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama, doğum yeri, görev yaptığı okul türü, yetişirken anne babasını kaybedip kaybetmediği ve büyüdüğü aile türüne ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1
Sınıf öğretmenlerinin kişisel özelliklerine ilişkin dağılımı

Değişkenler	Alt Kategoriler	N	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	93	31.5	295
	Bayan	202	68.5	
Yaş	20-30	95	32.2	295
	31-40	139	47.1	
	41 ve üzeri	61	20.7	
Medeni Durum	Evli	251	85.1	295
	Bekâr	44	14.9	
Çocuk Sahibi Olma	Çocuk sahibi olan	220	74.5	295
	Çocuk sahibi olmayan	75	25.5	
Büyüdüğü Aile	Çekirdek aile	239	81.0	295
	Geniş aile	56	19.0	

Araştırma grubunun %31.5'ini erkekler, %68.5'ini bayanlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %32.2'si 20-30 yaş arasında, %20.7'si 41 yaş ve üzeri iken, grubun yarısına yakınının (%47.1) 31-40 yaş arasında olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin %85.1'i evli, %14.9'u bekârdır ve çocuk sahibi olanların oranı %74.5'tir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %81'i çekirdek ailede, %19'u geniş ailede büyümüşür.

Veri Toplama Aracı

Portre Değerler Anketi

Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerini belirlemek amacıyla Schwartz ve arkadaşlarının 1992 yılında geliştirdiği, Demirutku (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Portre Değerler Anketi kullanılmıştır. Portre değerler anketi, 40 adet iki cümlelik maddeden oluşmaktadır ve her maddede, on değerden biriyle ilişkili hedeflerin veya isteklerin temelinde kurgusal bir kişi betimlenmektedir. Altı noktalı likert tipi ölçek kullanılarak, katılımcıların her bir cümledeki kişinin kendilerine ne derece benzediğini belirtmeleri istenmektedir. Alt boyutlara ve içeriğine ilişkin bilgiler Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2
Schwartz Değer Sınıflaması

Değer Grupları	Değerler
Güç: Toplumsal konum, prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü ya da üstünlüktür.	Sosyal güç sahibi, otorite sahibi ve zengin olmak. Toplumdaki görüntüyü koruyabilmek ve insanlar tarafından benimsenmektir.
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimidir.	Başarılı, yetkin, muktedir, olmak, sözü geçen biri ve zeki olmaktır.
Yaşamdan Haz Alma: Bireysel zevk ve kişinin kendisi için keyif duyması, duyguları okşayıcı memnurluktur.	Zevk ve hayattan tat almak, keyif.
Uyarılım/ Dürtü: Heyecan, yenilik arayışı ve hayata meydan okumaktır.	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlıktır. Yaratma ve keşfetmedir.	Yaratıcı, bağımsız, özgür ve kendine saygısı olmaktır. Merak duyabilmek ve kendi amaçlarını seçebilmektir.
Evrensellik: Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek, korumaktır.	Açık fikirli ve erdemli olmak, toplumsal adalet ve eşitlikten yana olmak, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya istemek, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum.
Yardımseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetmesi ve geliştirmesidir.	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçak gönüllü olmak.
Geleneksellik: Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılıktır.	Alçakgönüllü, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat, soğukkanlı ve sakin olmak.
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılmasıdır.	İtaatkar olmak, anne babaya ve yaşlılara değer vermek, kibar olmak, kendini denetleyebilmek .
Güvenlik: Toplumun var olan ilişkilerinin ve kişinin kendisinin huzur ve sürekliliğidir.	Ulusal güvenliğin, toplumsal düzenin sürmesini istemek. Temiz olmak, aile güvenliğine önem vermek, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak.

Baş (2001:185) ön uygulama için, anketin uygulanacağı hedef kitle ile benzer özellikler taşıyan 50–60 kişinin yeterli olacağını belirtmektedir, 51 sınıf öğretmeni ile yapılan ön uygulama sonucunda anketin Cronbach's Alpha güvenilirlik değeri .85 bulunmuştur. Güç .72, başarı .85, yaşamdan haz alma .71, uyarılım .70, öz-yönelim .77, evrensellik .74, yardımseverlik .80, geleneksellik .70, uyma .70, güvenlik .81'dir.

Uygulama

Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulanması 2008–2009 öğretim yılı güz yarısında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerini belirlemek için öncelikle güç, başarı, yaşamdan haz alma, uyarılım, öz-yönelim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik alt boyutları ile ilgili maddelerin aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Bulunan değerlerin araştırmada kullanılan değişkenlere göre farklılıkları test edilmiştir. Farklılıkların ortaya çıkarılmasında, parametrik (ilişkisiz örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi) istatistik teknikleri kullanılmıştır. Değerler ölçeği içerisinde yer alan alt boyutlarla ilgili varyansların homojenliğine ait varsayım Levene testi kullanılarak kontrol edilmiştir. Varyans analizi sonucunda ortaya çıkan farklılığın yönünü belirlemek amacıyla Bonferroni Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi ve yorumlarda $p < .05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

Bulgular

Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri

Sınıf öğretmenlerinin “PDA Ölçeği”ne verdikleri cevaplara göre değer yönelimleri Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3

Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Değerler	N	$\bar{X}$	S
Güç		3.68	.96
Başarı		4.34	.95
Yaşamdan haz alma		4.43	1.03
Uyarılım		4.29	.95
Öz-yönelim	295	5.10	.57
Evrensellik		5.42	.44
Yardımseverlik		5.08	.57
Geleneksellik		4.46	.83
Uyma		4.86	.75
Güvenlik		5.27	.51

Sınıf öğretmenlerinin en fazla önem verdikleri değer; anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek ifadelerine sahip olan evrensellik ($\bar{X}=5.42$) değeridir. İkinci sırada, toplumun var olan ilişkileri ve kişinin kendisinin huzur ve sürekliliği olarak tanımlanan güvenlik ($\bar{X}=5.27$) değeri yer almaktadır. Sınıf öğretmenlerinin en fazla önem verdikleri değerler sıralamasında üçüncü sırayı ise, düşünce ve eylemde bağımsızlık anlamına gelen öz-yönelim ($\bar{X}=5.10$) değeri almakta, kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetmesi ve geliştirmesi olarak ifade edilen yardımseverlik ($\bar{X}=5.08$) değeri onu takip etmektedir. Bunu sırasıyla; başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması olarak tanımlanan uyma ($\bar{X}=4.86$), kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık olarak nitelendirilen geleneksellik ($\bar{X}=4.46$), bireysel zevk ve hazza yönelim olarak tanımlanan yaşamdan haz alma ($\bar{X}=4.43$), toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi olarak nitelendirilen başarı ($\bar{X}=4.34$), heyecan ve yenilik arayışı olarak tanımlanan uyarılım ($\bar{X}=4.29$) değerleri izlemektedir. Sınıf öğretmenlerinin en az önem verdikleri değer ise; toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü ifadelerine sahip olan güç ($\bar{X}=3.68$) değeridir.

Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimlerinin Bağımsız Değişkenler İle İncelenmesi

Cinsiyetlerine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri

Sınıf öğretmenlerinin “PDA Ölçeği”ne verdikleri cevaplara göre değer yönelimlerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4
Cinsiyetlerine göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri

		N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Güç	Kadın	202	3.64	.97	293	-1.04	.296
	Erkek	93	3.77	.94			
Başarı	Kadın	202	4.35	.98	293	.227	.821
	Erkek	93	4.32	.91			
Yaşamdan Haz Alma	Kadın	202	4.57	1.02	293	3.642	.000
	Erkek	93	4.11	.96			
Uyarılım	Kadın	202	4.32	.96	293	.790	.430
	Erkek	93	4.22	.92			
Öz-yönelim	Kadın	202	5.14	.58	293	1.741	.083
	Erkek	93	5.01	.53			

Evrensellik	Kadın	202	5.45	.42	293	1.931	.054
	Erkek	93	5.34	.47			
Yardımsellik	Kadın	202	5.08	.60	293	.238	.812
	Erkek	93	5.06	.51			
Geleneksellik	Kadın	202	4.46	.83	293	.161	.873
	Erkek	93	4.44	.83			
Uyma	Kadın	202	4.90	.79	293	-1.367	.173
	Erkek	93	4.78	.65			
Güvenlik	Kadın	202	5.33	.48	293	2.763	.006
	Erkek	93	5.15	.54			

Cinsiyete göre sınıf öğretmenlerinin değer tiplerinde gözlenen önem ortalamaları karşılaştırıldığında, her iki cinsiyetinde en önem verdiği değerler sırasıyla evrensellik, güvenlik en az önem verdiği değer ise güç olarak belirlenmiştir. Yaşamdan haz alma ve başarı değerleri dışında değer ortalamalarında anlamlı bir farklılık yoktur ($p<.05$).

- Güç değerine erkek sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 3.77$) kadınlara göre ($\bar{X} = 3.64$) daha çok önem vermektedir.
- Hırslı olmak, sözü geçen biri olmak gibi alt ifadelerle sahip başarı değerinde, kadın (4.35) ve erkek (4.32) sınıf öğretmenleri benzer önem ortalamalarına sahiptir.
- Kadın sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.57$) yaşamdan haz alma değerine erkeklerden ($\bar{X} = 4.11$) daha çok önem vermektedir ve farklılık anlamlıdır ($t(293) = 3.642$; $p<.05$).
- Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamaya istekli olmak gibi alt ifadelerle sahip uyarılılık değerine, kadın sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.32$) erkeklere ($\bar{X} = 4.22$) oranla daha fazla önem vermektedir.
- Yaratıcı olmak, özgür olabilmek, kendi amaçlarını seçen bireyler olmak gibi alt ifadelerle sahip öz-yönelim değerine, kadın sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 5.14$) erkeklere ($\bar{X} = 5.01$) oranla daha çok önem vermektedir.
- Evrensellik değerine bakıldığında; kadın sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 5.45$) erkeklere ($\bar{X} = 5.34$) oranla daha fazla açık fikirli ve eşitlikten yana olduklarını, dünyayı güzelleştirmek adına daha fazla istekli olduklarını ifade etmişlerdir.
- Yardımsellik ve geleneksellik değerlerinde kadın ve erkek sınıf öğretmenlerin puanları birbirine çok yakındır.
- Kibar ve itaatkâr olmak, yaşlılara değer vermek gibi alt ifadelerle sahip uyma değerine, kadın sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.90$) erkeklere ($\bar{X} = 4.78$)

oranla daha fazla önem vermektedir. Daha uyumlu ve itaatkâr oldukları, toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerden uzak durmaya çalıştıkları görülmektedir.

- Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak gibi alt ifadelerle sahip güvenlik değerinde; kadın sınıf öğretmenlerinin ortalaması ($\bar{X} = 5.33$) erkek sınıf öğretmenlerine ($\bar{X} = 5.15$) oranla daha yüksektir ve farklılık anlamlıdır ($t(293) = 2.763$; $p < .05$).

Yaşlarına Göre Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri

Tablo 5
Yaşlarına göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri

			N	$\bar{X}$	S	Sd	F	p	Bonfer-roni
Güç Levene= .823 p=.375	1	20-30 Yaş	95	3.73	.97	2	.983	.375	--
	2	31-40 Yaş	139	3.71	.95	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	3.53	.98	294			
Başarı Levene= .158 p=.497	1	20-30 Yaş	95	4.38	.92	2	.700	.497	--
	2	31-40 Yaş	139	4.37	.92	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	4.21	1.08	294			
Yaşamdan Haz Alma Levene= .250 p=.201	1	20-30 Yaş	95	4.58	.93	2	1.615	.201	--
	2	31-40 Yaş	139	4.34	1.09	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	4.37	1.00	294			
Uyarılım Levene= .170 p=.050	1	20-30 Yaş	95	4.40	.82	2	5.425	.005	1-3
	2	31-40 Yaş	139	4.36	.99	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	3.93	.96	294			
Öz-yönelim Levene=.423 p=.477	1	20-30 Yaş	95	5.09	.58	2	.743	.477	--
	2	31-40 Yaş	139	5.13	.56	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	5.03	.57	294			
Evrensellik Levene=.248 p=.063	1	20-30 Yaş	95	5.32	.49	2	3.349	.036	1-3
	2	31-40 Yaş	139	5.45	.39	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	5.46	.47	294			
Yardımsızlık Levene=.516 p=.800	1	20-30 Yaş	95	5.11	.58	2	.223	.800	--
	2	31-40 Yaş	139	5.06	.56	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	5.06	.59	294			
Geleneksellik Levene=.068 p=.053	1	20-30 Yaş	95	4.56	.71	2	3.385	.035	1-3
	2	31-40 Yaş	139	4.49	.82	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	4.22	.97	294			
Uyma Levene=.268 p=.609	1	20-30 Yaş	95	4.92	.72	2	.496	.609	--
	2	31-40 Yaş	139	4.82	.71	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	4.86	.88	294			
Güvenlik Levene=.037 p=.068	1	20-30 Yaş	95	5.18	.52	2	2.716	.068	--
	2	31-40 Yaş	139	5.34	.44	292			
	3	41 ve Üzeri Yaş	61	5.26	.60	294			

Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 5’de görülmektedir.

Yaş bağımsız değişkenine göre sınıf öğretmenlerinin ortalamaları incelendiğinde; tüm yaş gruplarının en düşük değer ortalaması güç, en yüksek ise değer ise evrensellik ve güvenlik olmuştur. Uyarılım, evrensellik ve geleneksellik değerlerinde anlamlı farklılıklar vardır ($p<.05$).

- Güç değerine 20-30 yaş ($\bar{X}=3.73$) ile 31-40 yaş arası ($\bar{X}=3.71$) sınıf öğretmenleri 41 ve üzerinelere ($\bar{X}=3.53$) nazaran daha çok önem vermektedir.
- Başarı değerinde de güç de olduğu gibi 20-30 yaş ile ($\bar{X}=4.38$) ile 31-40 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{X}=4.37$) birbirine çok yakındır, 41 ve üzeri yaştakiler ($\bar{X}=4.21$) bu değere daha az önem vermektedir.
- Yaşamdan haz alma değerine 20-30 yaş arasındaki sınıf öğretmenleri ($\bar{X}=4.58$) diğer yaş gruplarına göre daha fazla önem vermektedir.
- Sınıf öğretmenlerinin yaşları arttıkça uyarılım değeri ortalama puanlarında azalma olmuştur. 20-30 yaş ($\bar{X}=4.40$) ile 41 ve üzeri yaş ($\bar{X}=3.93$) arasında, 20-30 yaş arasındaki sınıf öğretmenleri lehine anlamlı farklılık vardır ($F(2,292)=5.425; p=.005$).
- Öz-yönelim değerinde ortalama puanlar birbirine çok yakındır, 31-40 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerinin ortalamalarının diğer yaş gruplarına nazaran küçük farkla da olsa yüksek olduğu görülmüştür ($F(2,292)=.743; p=.477$).
- Öğretmenlerinin yaşları arttıkça evrensellik değerine verdikleri önemde artmaktadır. Evrensellik değerinde; 20-30 yaş ($\bar{X}=5.32$) ile 41 ve üzeri yaştaki ($\bar{X}=5.46$) sınıf öğretmenleri arasında yaşı büyük olanlar lehine anlamlı farklılık mevcuttur ($F(2,292)=3.349; p=.036$).
- Yardımseverlik değeri açısından, 31-40 yaş ile 41 ve üzeri yaştaki ($\bar{X}=5.06$) sınıf öğretmenlerinin ortalama puanlarının eşit olduğu; 20-30 yaş arasındaki ($\bar{X}=5.11$) sınıf öğretmenlerinin ise diğer yaş gruplarından az da olsa daha yüksek puana sahip olduğu görülmüştür.
- Sınıf öğretmenlerinin yaşları arttıkça geleneksellik değerine verdikleri önemde azalma görülmüştür. 20-30 yaş ($\bar{X}=4.56$) ile 41 ve üzeri yaştaki ($\bar{X}=4.22$) sınıf öğretmenleri arasında yaşı küçük olanlar lehine anlamlı farklılık olması dikkat çekicidir ($F(2,292)=3.385; p=.035$).

- Uyma değerinde, 31-40 yaş ($\bar{X}$ =4.82) ile 41 ve üzeri yaştaki ($\bar{X}$ =4.86) sınıf öğretmenlerinin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmekte, 20-30 yaş arasındaki ($\bar{X}$ =4.92) sınıf öğretmenleri bu değere diğer yaş gruplarına oranla daha çok önem verdiği görülmektedir.
- Güvenlik değerine 31-40 yaş arasındaki ($\bar{X}$ =5.34) sınıf öğretmenleri diğer yaş gruplarına nazaran daha çok önem vermekte, bunu 41 ve üzeri yaştaki ($\bar{X}$ =5.26) ve 20-30 yaş arasındaki ($\bar{X}$ =5.18) sınıf öğretmenleri takip etmektedir.

Medeni Durumlarına Göre Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri

Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimi alt boyutlarında medeni durumlarına göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6

Medeni durumlarına göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri

		N	$\bar{X}$	S	Sd	t	P																																																																																																								
Güç	Evli	251	3.65	.96	293	-1.339	.409																																																																																																								
	Bekâr	44	3.86	.99				Başarı	Evli	251	4.32	1.00	293	-1.125	.002	Bekâr	44	4.46	.66	Yaşamdan Haz Alma	Evli	251	4.37	1.05	293	-2.027	.104	Bekâr	44	4.71	.82	Uyarılım	Evli	251	4.25	.96	293	-1.703	.481	Bekâr	44	4.51	.83	Öz-yönelim	Evli	251	5.09	.57	293	-.486	.718	Bekâr	44	5.14	.55	Evrensellik	Evli	251	5.42	.43	293	.561	.248	Bekâr	44	5.38	.48	Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521	Bekâr	44	5.10	.49	Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628
Başarı	Evli	251	4.32	1.00	293	-1.125	.002																																																																																																								
	Bekâr	44	4.46	.66				Yaşamdan Haz Alma	Evli	251	4.37	1.05	293	-2.027	.104	Bekâr	44	4.71	.82	Uyarılım	Evli	251	4.25	.96	293	-1.703	.481	Bekâr	44	4.51	.83	Öz-yönelim	Evli	251	5.09	.57	293	-.486	.718	Bekâr	44	5.14	.55	Evrensellik	Evli	251	5.42	.43	293	.561	.248	Bekâr	44	5.38	.48	Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521	Bekâr	44	5.10	.49	Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496								
Yaşamdan Haz Alma	Evli	251	4.37	1.05	293	-2.027	.104																																																																																																								
	Bekâr	44	4.71	.82				Uyarılım	Evli	251	4.25	.96	293	-1.703	.481	Bekâr	44	4.51	.83	Öz-yönelim	Evli	251	5.09	.57	293	-.486	.718	Bekâr	44	5.14	.55	Evrensellik	Evli	251	5.42	.43	293	.561	.248	Bekâr	44	5.38	.48	Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521	Bekâr	44	5.10	.49	Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																				
Uyarılım	Evli	251	4.25	.96	293	-1.703	.481																																																																																																								
	Bekâr	44	4.51	.83				Öz-yönelim	Evli	251	5.09	.57	293	-.486	.718	Bekâr	44	5.14	.55	Evrensellik	Evli	251	5.42	.43	293	.561	.248	Bekâr	44	5.38	.48	Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521	Bekâr	44	5.10	.49	Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																																
Öz-yönelim	Evli	251	5.09	.57	293	-.486	.718																																																																																																								
	Bekâr	44	5.14	.55				Evrensellik	Evli	251	5.42	.43	293	.561	.248	Bekâr	44	5.38	.48	Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521	Bekâr	44	5.10	.49	Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																																												
Evrensellik	Evli	251	5.42	.43	293	.561	.248																																																																																																								
	Bekâr	44	5.38	.48				Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521	Bekâr	44	5.10	.49	Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																																																								
Yardımsızlık	Evli	251	5.07	.58	293	-.258	.521																																																																																																								
	Bekâr	44	5.10	.49				Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699	Bekâr	44	4.44	.81	Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																																																																				
Geleneksellik	Evli	251	4.46	.83	293	.107	.699																																																																																																								
	Bekâr	44	4.44	.81				Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004	Bekâr	44	4.99	.58	Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																																																																																
Uyma	Evli	251	4.84	.78	293	-1.504	.004																																																																																																								
	Bekâr	44	4.99	.58				Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628	Bekâr	44	5.29	.496																																																																																												
Güvenlik	Evli	251	5.27	.51	293	-.201	.628																																																																																																								
	Bekâr	44	5.29	.496																																																																																																											

Sınıf öğretmenlerinin medeni durumlarına yönelik yapılan incelemede, başarı ve uyma değerlerinde aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Her iki medeni halde de en önem verilen değerler evrensellik ve güvenlik, en az önem verilen ise güç olmuştur.

- Güç değerine bekâr sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 3.86$) evlilere ($\bar{X} = 3.65$) oranla daha çok önem vermektedir.
- Prestij, zenginlik, otorite sahibi olmak gibi alt ifadelere sahip olan başarı değerine bekâr sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.46$) evlilere ($\bar{X} = 4.32$) oranla daha fazla önem verdiklerini ifade etmişlerdir, aralarındaki farklılık anlamlıdır ($t(293) = -1.125; p < .05$).
- Yaşamdan haz alma değerine bekâr sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.71$) evlilere ($\bar{X} = 4.37$) oranla daha çok önem vermektedir.
- Uyarılım değerine bekâr sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.51$), evli sınıf öğretmenlerine ($\bar{X} = 4.25$) oranla daha fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir.
- Öz-yönelim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik ve güvenlik değerlerinde evli ve bekâr sınıf öğretmenlerinin ortalama puanları birbirine çok yakındır.
- Bekâr sınıf öğretmenleri ($\bar{X} = 4.99$), evli olanlara ($\bar{X} = 4.84$) oranla uyma değerine daha fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir, aralarındaki farklılık anlamlıdır ($t(293) = -1.504; p < .05$). Bekâr sınıf öğretmenlerinin daha uyumlu ve itaatkâr oldukları, toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerden uzak durmaya çalıştıklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri

Çocuk sahibi olma durumlarına göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri Tablo 7'dedir.

		N	$\bar{X}$	S	Sd	t	P
Güç	Çocuk Sahibi Olan	220	3.63	.97	293	-1.485	.871
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	3.82	.94			
Başarı	Çocuk Sahibi Olan	220	4.27	1.00	293	-2.342	.010
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	4.54	.77			
Yaşamdan Haz Alma	Çocuk Sahibi Olan	220	4.35	1.06	293	-2.048	.159
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	4.64	.91			
Uyarılım	Çocuk Sahibi Olan	220	4.22	.98	293	-2.103	.083
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	4.48	.82			
Öz-yönelim	Çocuk Sahibi Olan	220	5.10	.58	293	.374	.596
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	5.08	.52			

Evransellik	Çocuk Sahibi Olan	220	5.43	.43	293	1.227	.462
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	5.36	.46			
Yardımsellik	Çocuk Sahibi Olan	220	5.07	.58	293	-.204	.916
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	5.09	.54			
Geleneksellik	Çocuk Sahibi Olan	220	4.46	.85	293	.136	.324
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	4.45	.77			
Uyma	Çocuk Sahibi Olan	220	4.89	.76	293	-1.003	.566
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	4.79	.71			
Güvenlik	Çocuk Sahibi Olan	220	5.31	.50	293	2.094	.551
	Çocuk Sahibi Olmayan	75	5.17	.51			

Çocuk sahibi olma durumlarına sınıf öğretmenlerinin sadece başarı değerinde aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Her iki durumda da evransellik ve güvenlik en önem verilen değerler iken, güç en az önem verilen değer olmuştur.

- Güç, başarı, yaşamdan haz alma, uyarılım değerlerine çocuk sahibi olmayan sınıf öğretmenleri çocuğu olanlardan daha fazla önem vermektedir. Başarı değerinde aralarında anlamlı farklılık mevcuttur ($t(293) = -2.342$; $p < .05$).
- Öz-yönelim, yardımsellik ve geleneksellik değerlerine çocuk sahibi olan ve olmayan sınıf öğretmenleri benzer şekillerde önem vermektedir.
- Evransellik, uyma ve güvenlik değerlerine çocuk sahibi olan sınıf öğretmenlerinin daha çok önem verdiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Büyüdüğü Aile Türüne Göre Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri

Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin büyüdüğü aile türüne göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8
Büyüdüğü aile türüne göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri

		N	$\bar{X}$	S	Sd	t	P
Güç	Çekirdek Aile	239	3.62	.97	293	-2.274	.468
	Geniş Aile	56	3.94	.89			
Başarı	Çekirdek Aile	239	4.32	1.00	293	-.827	.052
	Geniş Aile	56	4.44	.72			
Yaşamdan Haz Alma	Çekirdek Aile	239	4.50	1.01	293	2.732	.873
	Geniş Aile	56	4.09	1.03			

Uyarılım	Çekirdek Aile	239	4.31	.96	293	.976	.955
	Geniş Aile	56	4.17	.91			
Öz-yönelim	Çekirdek Aile	239	5.11	.57	293	.694	.930
	Geniş Aile	56	5.05	.57			
Evrensellik	Çekirdek Aile	239	5.43	.42	293	1.475	.230
	Geniş Aile	56	5.34	.52			
Yardımsızlık	Çekirdek Aile	239	5.09	.58	293	.599	.389
	Geniş Aile	56	5.04	.55			
Geleneksellik	Çekirdek Aile	239	4.46	.82	293	.163	.201
	Geniş Aile	56	4.44	.85			
Uyma	Çekirdek Aile	239	4.87	.77	293	.256	.331
	Geniş Aile	56	4.84	.65			
Güvenlik	Çekirdek Aile	239	5.26	.51	293	-.613	.730
	Geniş Aile	56	5.31	.48			

Büyüdüğü aile türüne göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

- Güç ve başarı değerlerine geniş ailede büyüyen sınıf öğretmenleri çekirdek ailede büyüyenlere oranla daha çok önem vermektedir.
- Öz-yönelim, evrensellik, yardımsızlık, geleneksellik, uyma ve güvenlik değerleri açısından çekirdek ailede ve geniş ailede büyüyen sınıf öğretmenleri benzer önem puanlarına sahiptir.
- Çekirdek ailede büyüyen sınıf öğretmenleri yaşamdan haz alma ve uyarılım değerlerine daha fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sınıf öğretmenleri en çok, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek, açık fikirli, anlayışlı, hoşgörülü ve eşitlikten yana olmak, dünyayı güzelleştirmek adına istekli olmak gibi alt ifadelerle sahip olan evrensellik değerine önem vermekte, bunu sırasıyla güvenlik, öz-yönelim, yardımsızlık, uyma, geleneksellik, yaşamdan haz alma, başarı, uyarılım değerleri takip etmekte ve en az sosyal güç ve otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek gibi ifadelerle açıklanan güç değerine önem vermektedir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı tarafından 2000 yılında 183 ortaokul ve lise öğretmenin değer yönelimlerinin tespiti amacıyla yapılan araştırmada; öğretmenlerin en yüksek düzeyde evrensellik, en düşük düzeyde uyma değerine önem verdikleri tespit edilmiştir. Karakitapoğlu ve İmamoğlu (2002) eğitimli yetişkinlerin, Mehmedoğlu (2004) öğretmenlerin değer yönelimlerine ilişkin çalışmalarında genel olarak değerler arasından en önemli alanın araştırmayı destekler şekilde evrensellik olduğu sonucunu bulmuşlardır. Thogersen (2002)

araştırmaları sonucunda, Danimarkalıların en çok yardımseverlik ve evrensellik, en az güç ve başarı değerlerine önem verdiklerini belirtmiştir.

Her iki cinsiyetinde en önem verdiği değerler sırasıyla evrensellik, güvenlik en az önem verdiği değer ise güç olarak belirlenmiştir. Yaşamdan haz alma ve başarı değerleri dışında aralarında anlamlı farklılık yoktur ($p<.05$). Kadın sınıf öğretmenlerinin önem ortalamaları erkeklere oranla (küçük farklarla da olsa) genelde daha yüksektir. Erkek sınıf öğretmenlerinin güç değerinde kadınlara nazaran daha yüksek puan alması dikkat çekicidir. Kadın sınıf öğretmenlerinin erkeklere oranla hayattan daha fazla keyif aldıkları, kendi beğenilerine ve isteklerine öncelik verdikleri, ulusal güvenlik, toplumsal düzenin devamlılığı, aile güvenliği, bağlılık duygusunun onlar için daha önemli olduğu söylenebilir. Schwartz (1998), araştırması sonucunda her iki cinsiyetin de en fazla önem verdikleri değerlerin evrensellik, güvenlik ve yardımseverlik; en az önem verdikleri değerlerin ise güç, gelenek ve uyarılım olduğunu belirtmiştir. Karakitapoğlu ve İmamoğlu 2002 yılında eğitimli yetişkinler üzerinde yaptıkları çalışmada, değerlerle ilgili cinsiyetler arası farklılıktan çok benzerliğe dikkat çekmişlerdir. Yapıcı ve Zengin (2003) tarafından üniversite öğrencileri örneklemiyle yapılan araştırmada, kızlarla erkekler arasında her ne kadar değer tercih sıralamalarında farklılık varsa da bunun, anlamlı bir fark oluşturacak derecede olmadığı, dolayısıyla cinsiyetin değer tercih sıralamasında etkili bir faktör olmadığı bulunmuştur. Bu araştırmada da, yaşamdan haz alma ve güvenlik değerleri dışında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Şener ve Hazer (2007) çalışmasında kadınların evrensellik ve yardımseverlik değerlerine güç, başarı ve yaşamdan haz almaya göre daha fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda, bu değerlere sahip kadınların çevre dostu davranışta bulunma ihtimalinin daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı (2008) tarafından öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen araştırmada evrensellik ve öz-yönelim değerleri boyutunda farklılaşma erkek, güç boyutunda ise kız öğretmen adaylarının lehine farklılık göstermiştir. Uyarılım değeri ortalamalarına bakıldığında, kadın ve erkek sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık olmamakla beraber; kadın sınıf öğretmenlerinin erkek sınıf öğretmenlerine oranla daha fazla cesur ve yenilik arayışı içinde oldukları, değişken bir hayat yaşamak istedikleri söylenebilir. Oysa Aydın (2003) araştırmasında; cinsiyetin erkekler kategorisini, maceracılık ve ferdiyetçilik ile ilgili değerlerde daha etkili bulmuş ve bu durumu erkeklerin sosyal hayatta kızlardan daha rahat hareket edebilme imkânlarıyla

açıklamıştır. Bacanlı (2002), üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerini inceleyen araştırmasında, geleneksellik değerinde erkek öğrencilerin kız öğrencilerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucunu bulmuştur. Akbaş (2004) ilköğretim sekizinci sınıf, Gömleksiz (2004) lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmalarında, eşitlikten yana olmak, toplumsal adaleti gözetmek, tüm insanların ve doğanın iyiliğini istemek gibi alt ifadelerle sahip olan geleneksellik değerine, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla önem verdiklerini ifade etmiştir. Dilmaç, Deniz ve Deniz (2009) üniversite öğrencilerinin değerlerini incelemiş hazcılık değerinde erkek öğrenciler lehine, öz-denetim, yardımseverlik, uyum ve güvenlik değerlerinde ise kız öğrenciler lehine anlamlı sonuçlara ulaşmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin değerleri yaşlarına göre incelendiğinde; tüm yaş gruplarının en düşük değer ortalaması güç, en yüksek ise değer ise evrensellik ve güvenlik olmuştur. Uyarılım, evrensellik ve geleneksellik değerlerinde anlamlı farklılıklar vardır ($p < .05$). Uyarılım değerine en yüksek 20-30 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerinin sahip olmaları ve yaş ilerledikçe uyarılım değerine verilen önemin azalması; sınıf öğretmenlerinin yaşları ilerledikçe hayatta heyecan ve yenilik arayışı duygularında azalma olduğu şeklinde yorumlanabilir. Evrensellik değeri açısından 31-40 yaş arası ile 41 ve üzeri yaştaki sınıf öğretmenlerinin 20-30 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerine nazaran daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin yaşları arttıkça tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek, açık fikirli, anlayışlı, hoşgörülü ve eşitlikten yana olmak, dünyayı güzelleştirmek adına istekli olmak gibi ifadelerle verdikleri önemin de arttığı söylenebilir. Geleneksellik değerinde en yüksek ortalamaya 20-30 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerinin sahip olması ve yaş ilerledikçe bu değere verilen önem ortalamalarında düşüş görülmesi, sınıf öğretmenlerinin yaşları ilerledikçe kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılıklarında azalma olması şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin medeni durumlarına yönelik yapılan incelemede, başarı ve uyuma değerlerinde aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Her iki medeni halde de en önem verilen değerler evrensellik ve güvenlik, en az önem verilen ise güç olmuştur. Bekâr sınıf öğretmenlerinin evlilere nazaran daha hırslı ve sözü geçen, uyumlu ve itaatkar oldukları, toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerden uzak durmaya çalıştıkları söylenebilir. Güç, yaşamdan haz alma, uyarılım değerleri açısından medeni durumlarına göre sınıf öğretmenleri arasında anlamlı farklılık olmamakla birlikte,

bekâr sınıf öğretmenlerinin ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, bekâr sınıf öğretmenlerinin toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü, bireysel zevk ve hazza yönelim, heyecan ve yenilik arayışı duygularının daha yoğun olduğunu göstermektedir. Öz-yönelim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, güvenlik değerlerinde evli ve bekâr sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur, ancak iki grubun da ortalamaları birbirine çok yakındır. Bu sonuç evli ve bekâr sınıf öğretmenlerinden her iki grubun da düşünce ve eylemde bağımsızlık, anlayışlılık, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek, kültür ve fikirlere saygı ve bağlılık, toplumun var olan ilişkileri ve kişinin kendisinin huzur ve sürekliliği gibi ifadelerle benzer derecede önem verdiklerini gösterir.

Sınıf öğretmenlerinin çocuk sahibi olup olmama durumlarına göre yapılan incelemede sadece başarı değerinde aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiş ($p < .05$), çocuğu olmayan sınıf öğretmenlerinin bu değere daha fazla önem verdiği belirlenmiştir. Evrensellik ve güvenlik en önem verilen değerler iken, güç en az önem verilen değer olmuştur. Güç, başarı, yaşamdan haz alma, uyarılım değerlerine çocuk sahibi olmayan sınıf öğretmenleri, evrensellik, uyma ve güvenlik değerlerine ise çocuk sahibi olan sınıf öğretmenleri daha çok önem vermektedir.

Sınıf öğretmenlerinin büyüdükleri aileye ilişkin yapılan incelemede aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Güç ve başarı değerlerine geniş ailede büyüyen sınıf öğretmenleri, yaşamdan haz alma ve uyarılım değerlerine ise çekirdek ailede büyüyen sınıf öğretmenleri daha fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir. Sonuçlar, Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) bulgularını destekler niteliktedir. Diğer değer önem ortalamaları benzerdir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) yaptıkları araştırmada, geleneksellik ve uyma değerlerinde çekirdek ailede büyüyen öğretmenlerin ortalamalarının geniş ailede büyüyen öğretmenlere göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Araştırma sonuçları göz önünde bulundurularak uygulamaya yönelik şu öneriler getirilmiştir:

- Öğretmenler, ilköğretim MEB programında kazandırılması amaçlanan değerler, değerlerin önemi, değerler eğitiminde izlenebilecek yöntemler ve bu yöntemlerin uygulanışı hakkında eğitilmelidir.
- Değerler ve değerler eğitimi konulu hizmet içi eğitim kursları düzenlenerek öğretmenlerin katılımı teşvik edilmelidir.

- Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda, değer yönelimini belirlemeye yönelik çalışmalar sıklıkla yapılarak değerlerin önemini daha da artırıcı çalışmalara yer verilebilir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Amoroso, V. (1995). For kids' sake, let's teach values. *Vocational Education Journal*, 70(6), 62.
- Arweck, E., & Eleanor, N. (2003). Values Education: The development and classroom use of an educational programme. *British Educational Research Journal*, 30(2), 245-260.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(3), 121-144.
- Bacanlı, H. (2002). *Değer tercihleri: Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Baş, T. (2001). *Anket*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirhan İşcan, C. (2007). İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirutku, K. (2004). *Turkish adaptation of the Portrait Values Questionnaire*. Unpublished Manuscript. Ankara: Middle East Technical University.
- Demirutku, K. (2007). Çocuk yetiştirme tarzları, değerlerin içselleştirilmesi ve benlik kavramı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., & Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 65-92.
- Dilmaç, B., Deniz, M., & Deniz, M.E. (2009). Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9-24.

- Gömleksiz, M. N. (2004). Lise öğrencilerinin toplumsal değerleri benimseme düzeyleri ve bu değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan güçlükler. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyum*, 26-28 Kasım, İstanbul.
- Karakitapoğlu, Z., & İmamoğlu, O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *Journal of Social Psychology*, 142(3), 333-351.
- Kuşdil, E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı [value orientations of Turkish Teachers and Schwartz's Theory of Values]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Mehmedoğlu, A.U. (2004). *Kişilik ve din*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Mehmedoğlu, Y., & Mehmedoğlu, A.U. (2006). *Küreselleşme, ahlak ve değerler*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 219.
- Ruyter, D. (2002). The right to meaningful education: The role of values and beliefs. *Journal of Beliefs and Values*, 23 (1), 32-42.
- Ryan, K., & Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*, Jossey-Bass Inc, California.
- Schwartz, S. (1998). Are there universal aspects in the structure and contents of human Values? *Journal of Social Issues*, 50 (4), 19-45.
- Şen, Ş. (1997). Demokratik değerlerin benimsenmesinde eğitimin rolü. *Yeni Türkiye*, 17, 599.
- Şener, A., & Hazer, O. (2007). Değerlerin kadınların tüketim davranışı üzerindeki etkilerine ilişkin bir araştırma <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler-cerceve.html> (Erişim Tarihi: 20.05.2009).
- Tezcan, M. (1974). Türklerle ilgili stereotipler (kalıp yargılar) ve Türk değerleri üzerine bir deneme. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Thogersen, O. (2002). Human values and the emergence of a sustainable consumption pattern: A panel study. *Journal of Economic Psychology*, 23 (5), 605-630.
- Tokdemir, M. A. (2007). Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Walker, K. (1993). Values, ethics and ethical decision-making. *Adult Learning*, 5(2), 12-14.
- Yapıcı, A., & Zengin, S. (2003). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.